

Examen VMBO-GL en TL
2010

tijdvak 1
donderdag 27 mei
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 45 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 60 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Snoepen op het Christiaan Hagen College

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 6 hoef je geen gebruik te maken van de informatiebronnen in de bijlage.

Het Christiaan Hagen College (CHC) in Klarendam is een school voor VMBO. Zoals op veel scholen staan ook op het CHC snoep- en frisdrankautomaten. Deze automaten zijn eigendom van Engelstein BV.

- 1p 1 Op de snoepautomaten is een afbeelding te zien van de candybar Snickers.

De afbeelding is een voorbeeld van

- A commerciële reclame.
- B ideële reclame.
- C informatieve reclame.
- D sluikreclame.

- 2p 2 Fabrikanten richten hun reclame vaak op de doelgroep jongeren.
→ Noem twee eigenschappen van deze doelgroep, waardoor duidelijk wordt waarom fabrikanten dat doen.

Engelstein BV maakt gebruik van de marketingmix om de verkoop op het CHC zo veel mogelijk te stimuleren. Het samenstellen van een assortiment dat aansluit op de wensen van de leerlingen, is daarvan een voorbeeld. Engelstein BV overlegt met de conciërge over het assortiment en zorgt ervoor dat de automaten gevuld blijven.

- 1p 3 Onder welke **p** van de marketingmix valt het samenstellen van het assortiment?
- A plaatsbeleid
 - B prijsbeleid
 - C productbeleid
 - D promotiebeleid

De conciërge van het CHC, Piet van Gerwen, vindt dat de leerlingen te veel snoepen. Het komt veel voor dat leerlingen om 9 uur 's morgens al met een blikje cola en een zak chips door de gang lopen. Hij wil wat gaan doen aan dat snoepen.

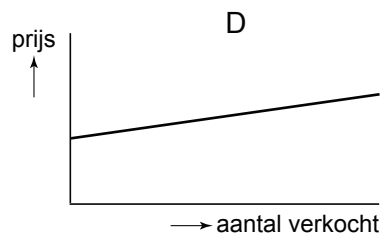
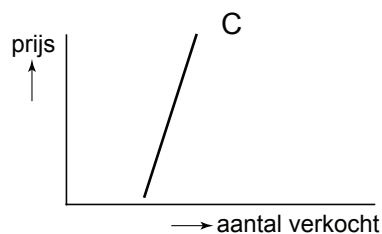
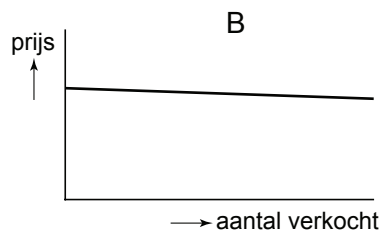
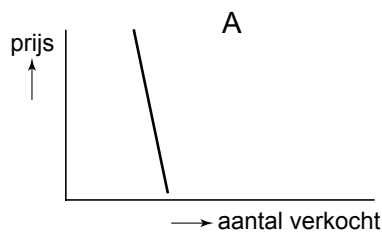
- 1p **4** Piet van Gerwen wil op alle producten die slecht zijn voor de gezondheid een rode sticker plakken. Op die manier wil hij proberen de leerlingen bewust te maken van hun ongezonde consumptiegedrag.

Er zitten 17 verschillende producten in de snoepautomaat. Piet van Gerwen plakt op 13 producten een rode sticker.

→ Op hoeveel procent van het assortiment plakt Piet van Gerwen een rode sticker? Schrijf je berekening op.

- 1p **5** Het plakken van de rode stickers heeft niet geholpen. Piet van Gerwen gaat het daarom drastischer aanpakken. Hij besluit de prijs met 25% te verhogen. Hierna ziet hij dat de verkoop maar een klein beetje is gedaald.

Welke grafiek geeft het verband tussen de prijs en het verkochte aantal juist weer?

- A** grafiek A
B grafiek B
C grafiek C
D grafiek D

- 2p 6 Piet van Gerwen vindt het effect van de prijsverhoging nogal tegenvallen. Hij legt de kwestie voor aan de leerlingenraad. Deze komt met twee mogelijke maatregelen:
- alle snoepautomaten de school uit
 - gezonde producten gaan verkopen en het bestaande snoepaanbod beperken
- Welke van de twee mogelijkheden zou jij kiezen?
Geef een argument voor jouw keuze.
Je moet een **voordeel** maar ook een **nadeel** van jouw keuze noemen.

Zorgen om de rente

Bij de beantwoording van de vragen 7 tot en met 12 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 in de bijlage.

Hans van Opta heeft dringend een nieuwe auto nodig. Hij heeft daarvoor onvoldoende geld op de bank en daarom is hij van plan een lening af te sluiten.

- 1p 7 Hans twijfelt een beetje. Is dit wel het goede moment om geld te lenen? Op dit moment zijn in het algemeen de prijzen vrij stabiel. Maar als de prijzen fors gaan stijgen, ben je juist voordelig uit als je een lening afsluit. Wanneer kan een situatie met grote prijsstijgingen voordelig zijn als je geld geleend hebt?
- A Als je inkomen procentueel net zo veel stijgt als de prijzen, kan je makkelijker je schuld aflossen.
 - B Als je inkomen procentueel minder stijgt dan de prijzen, kan je makkelijker je schuld aflossen.
 - C Als de wisselkoers ten opzichte van het buitenland gunstiger is.
- 1p 8 Maar, bedenkt Hans, als de prijzen hard stijgen, wordt de rente vaak door de Europese Centrale Bank (ECB) verhoogd. Daarmee wil de ECB de prijsstijging weer verminderen. Hieronder staan drie denkstappen.
- 1 De mensen gaan minder besteden.
 - 2 De mensen gaan minder lenen.
 - 3 De mensen moeten meer rente betalen.
- In welke regel staan de denkstappen in een logische volgorde?
- A De ECB verhoogt de rente → 1 → 2 → 3 → de prijsstijging wordt minder.
 - B De ECB verhoogt de rente → 1 → 3 → 2 → de prijsstijging wordt minder.
 - C De ECB verhoogt de rente → 2 → 1 → 3 → de prijsstijging wordt minder.
 - D De ECB verhoogt de rente → 2 → 3 → 1 → de prijsstijging wordt minder.
 - E De ECB verhoogt de rente → 3 → 1 → 2 → de prijsstijging wordt minder.
 - F De ECB verhoogt de rente → 3 → 2 → 1 → de prijsstijging wordt minder.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p 9 Na lang nadenken neemt Hans een besluit. Wel of geen prijsstijgingen, hij heeft gewoon € 10.000 nodig voor zijn nieuwe auto.
Hans kiest voor een persoonlijke lening met een looptijd van 10 jaar.
→ Bereken de totale kredietkosten van deze persoonlijke lening voor Hans.
Schrijf je berekening op.

- 1p 10 De auto die Hans op het oog heeft is echt een prachtkarretje van nog maar 5 jaar oud. De afbetalingsperiode van deze lening is maar liefst 10 jaar!
→ Leg uit waarom het niet verstandig is om in dit geval voor een lange afbetalingsperiode te kiezen.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p 11 Hans sluit de persoonlijke lening af voor 10 jaar. Hij ziet in de krant dat de rente aan het stijgen is. "Ik maak me zorgen om mijn persoonlijke lening. Door de stijgende rente gaat me die veel meer kosten."
→ Loopt Hans het risico dat hij door de stijgende rente voor zijn persoonlijke lening meer moet gaan betalen? Geef hiervoor een verklaring.

- 2p 12 De buurman van Hans zegt: "Volgens mij had je beter eerst kunnen gaan sparen." Hans is het daar niet mee eens.
→ Geef eerst een argument waarom Hans beter had kunnen **sparen** en daarna een argument waarom Hans beter kan **lenen**.

Elke dag gehaktdag

Bij de beantwoording van de vragen 13 tot en met 17 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 2 in de bijlage.

In het dorp Halfom houden ze enorm veel van gehakt. In Halfom is het eigenlijk elke dag gehaktdag. Halfom heeft twee slagerijen, slagerij Been en slagerij Bot. Ze hebben hun winkels naast elkaar. Vrienden zijn de slaggers niet. Ze zijn bezig met een hevige concurrentiestrijd om de gehaktklant. Iedere zondagavond zitten de slaggers met hun vrouwen te overleggen voor welke prijs ze het gehakt de volgende week zullen verkopen: **de hoge prijs** (€ 6 per kilo) of **de lage prijs** (€ 5 per kilo). De inkoopprijs is steeds € 3 per kilo. Hun brutowinstmarge hangt af van welke prijs ze kiezen. Maar het is een moeilijke keuze, want ze weten niet wat de ander gaat doen.

- 1p 13 De brutowinstmarge wordt vaak uitgedrukt in procenten van de inkoopprijs.
→ Bereken de brutowinst in procenten van de inkoopprijs bij de **lage** verkoopprijs. Schrijf je berekening op.

Gebruik informatiebron 2.

1p 14 Op grond van hun ervaring weten de heer Been en de heer Bot hoeveel kilogram gehakt ze volgende week kunnen verkopen bij de verschillende prijzen. Je ziet het overzicht voor week 15, 16 en 17 in informatiebron 2. Uit de informatiebron blijkt dat als beide slaggers de hoge prijs kiezen, de totale afzet lager is.
→ Geef een verklaring voor de lage afzet bij de hoge prijs.

1p 15 In week 15 hebben beide slaggers voor de hoge prijs gekozen. De zondagavond daarop zegt de vrouw van de heer Been: “We moeten volgende week, week 16, de prijs van € 5 kiezen. Dan hebben we meer brutowinst op het gehakt dan vorige week.”

De heer Been zelf twijfelt.

→ Heeft mevrouw Been gelijk of niet?

Doe het zo:

Ja, mevrouw Been heeft gelijk, omdat

of

Nee, mevrouw Been heeft geen gelijk, omdat

of

Dat kun je niet weten, omdat

Gebruik informatiebron 2.

2p 16 De heer Been ziet het niet meer zitten. Aan het eind van week 16 begint hij enorm te twijfelen. De heer Been bedenkt dat hij in het voordeel is als hij weet wat de heer Bot gaat doen. Hij besluit bij zijn buurman te gaan spioneren. Hij sluipt naar de winkel van zijn buurman en tuurt door het glas. In het donker kan hij nog net het reclamebord lezen: “**Deze week bij Bot: gehakt per kilo € 5.**”
→ Hoe groot is de maximale winst die de heer Been de komende week op het gehakt kan maken? Schrijf je berekening op.

1p 17 Maar ook over de keuze van afgelopen week is de heer Been niet tevreden. Vanaf week 18 besluit hij het roer helemaal om te gooien. Hij stelt de verkoopprijs op € 3 per kilo. Volgens zijn vrouw is dat pure waanzin: “Je maakt dan geen winst meer op het gehakt”, zegt ze. “Dat klopt, maar wacht maar af”, zegt de heer Been, “ik ga juist meer winst maken met deze actie.”
→ Geef een argument voor de heer Been om het gehakt toch voor € 3 per kilo te verkopen.

Maaike naar het MBO

Bij de beantwoording van de vragen 18 tot en met 23 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 3 en 4 in de bijlage.

Maaike Martens is 21 jaar. Ze heeft 5 jaar geleden haar diploma VMBO-TL behaald. Door persoonlijke omstandigheden kon ze geen vervolgopleiding gaan volgen. Gelukkig vond ze toen een baantje bij een pizzeria. Maar dit jaar heeft ze te horen gekregen dat een fulltimebaan er niet meer in zit. Ze werkt nu nog maar twee avonden in de week bij de pizzeria. Ze is wel op zoek naar een fulltimebaan, maar die heeft ze tot nu toe niet gevonden.

- 1p **18** Op de avonden die Maaike werkt doet ze dat van 18.00 uur tot 23.00 uur. Ze heeft zich ook in laten schrijven bij het UWV-WERKbedrijf (het vroegere CWI) voor een fulltimebaan. Ze heeft vorige week nog een sollicitatiebrief geschreven. Ze staat te popelen om met een fulltimebaan te beginnen. Behoort Maaike tot de beroepsbevolking?
- A** Ja, Maaike werkt bij de pizzeria.
 - B** Ja, Maaike zoekt een fulltime baan.
 - C** Nee, Maaike is gedeeltelijk werkloos.
 - D** Nee, Maaike werkt te weinig uren bij de pizzeria.

Gebruik informatiebron 3.

- 2p **19** Het vinden van een fulltimebaan valt haar niet mee. Ze vindt dat het erg lang duurt. “Misschien dat ik beter eerst een MBO-opleiding kan gaan volgen. Dan heb ik minder kans om werkloos te worden.”
- Maaike heeft gelijk. Bereken hoeveel procent van de VMBO-TL-afgestudeerden werkloos is en hoeveel procent van de MBO-afgestudeerden werkloos is. Schrijf je berekening op.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p **20** Wijsheid komt met de jaren. Daarom besluit Maaïke te beginnen met een horecaopleiding (niveau 4). Ze woont op kamers. Naast de basisbeurs krijgt ze dan als aanvullende beurs € 133 per maand. Lenen wil ze niet. De zorgtoeslag bedraagt € 408 per jaar. Ze verdient bij de pizzeria € 31,75 netto per week. Maaïke heeft een maandbegroting gemaakt. Haar ouders betalen maandelijks het ontbrekende bedrag van de begroting bij.

ontvangsten per maand	
basis- en aanvullende beurs	A
zorgtoeslag	€ 34,00
loon pizzeria	B
bijdrage ouders	€ 145,00
totaal	C

→ Welke bedragen moeten bij **A**, **B** en **C** worden ingevuld? Schrijf je berekening op.

Gebruik informatiebron 4.

- 2p **21** Maaïke is vastbesloten haar horecaopleiding af te maken. “Maar stel dat ik er na 12 maanden toch genoeg van heb. Dan gaat me dat gigantisch veel geld kosten”, zegt ze. “Niet alleen een deel van mijn beurs, maar ook mijn OV-studentenkaart moet ik dan terugbetalen.”

→ Bereken hoeveel geld Maaïke terug moet betalen als ze na 12 maanden stopt met haar opleiding en dus geen diploma haalt. Schrijf je berekening op.

- 1p **22** Het verstrekken van studiebeurzen voor studenten kost de overheid veel geld. De overheid vindt goed onderwijs belangrijk, onder andere om de economische groei te stimuleren.

Hieronder staan drie tussenstappen.

- 1 De arbeidsproductiviteit stijgt.
- 2 De kwaliteit van de productiefactor arbeid verbetert.
- 3 Meer kinderen gaan verder leren.

In welke regel staan de tussenstappen in een logische volgorde?

- A** Overheid verstrekt studiebeurzen → 1 → 2 → 3 → economische groei.
B Overheid verstrekt studiebeurzen → 1 → 3 → 2 → economische groei.
C Overheid verstrekt studiebeurzen → 2 → 1 → 3 → economische groei.
D Overheid verstrekt studiebeurzen → 2 → 3 → 1 → economische groei.
E Overheid verstrekt studiebeurzen → 3 → 1 → 2 → economische groei.
F Overheid verstrekt studiebeurzen → 3 → 2 → 1 → economische groei.

- 1p **23** Maaïke zegt: “Ik vind het geen goed idee dat een deel van de beurs terugbetaald moet worden als het niet lukt het diploma te halen. Dat werkt ontmoedigend op mensen zoals ik.”

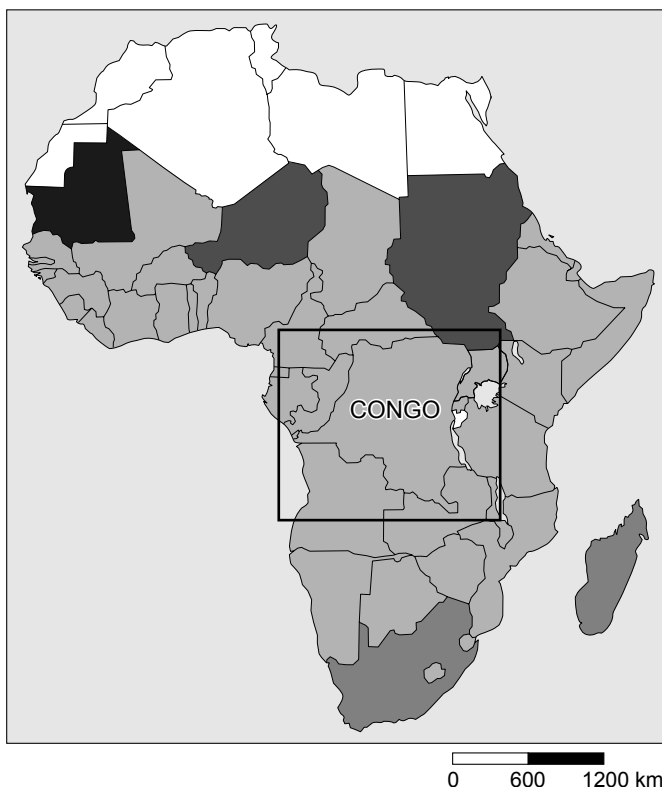
Haar vriendin Leontien is het niet met haar eens: “De huidige regeling stimuleert juist wél dat mensen zoals jij een diploma halen.”

→ Met wie ben jij het eens? Met Maaïke of Leontien? Geef een argument voor je keuze.

Congo is ziek

Bij de beantwoording van de vragen 24 tot en met 28 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

Congo is een land in Afrika waar extreme armoede heerst. Er is gebrek aan voedsel, onderdak en gezondheidszorg. Voor de bevolking betekent dit dat zij nauwelijks medische zorg kan krijgen. Ziekten als cholera, mazelen en aids zijn wijdverspreid en maken veel slachtoffers onder de bevolking.

- 1p **24** Veel westerse landen en organisaties helpen om de onderontwikkeling te verminderen. Het kwijtschelden van schulden en rechtstreeks geld geven zijn daar voorbeelden van.
Maar er zijn nog meer manieren om de onderontwikkeling te verminderen.
→ Noem één andere manier waarop westerse landen kunnen helpen om de onderontwikkeling van bijvoorbeeld Congo te verminderen.

- 2p **25** Congo had op 1 januari 2006 een schuld van 150 miljoen dollar bij de Wereldbank. De rente bedroeg 2,3%. Congo kon op 1 januari 2007 een bedrag van 4 miljoen dollar overmaken naar de Wereldbank. Van dit bedrag werd eerst de rente betaald.
→ Welk bedrag bleef er over voor aflossing van deze schuld? Schrijf je berekening op.
- 2p **26** Door middel van leningen zijn ontwikkelingslanden soms geholpen.
→ Zijn leningen een vorm van structurele hulp of niet? Geef een argument voor je mening en een voorbeeld.
- 2p **27** Congo wordt ook geteisterd door hoge kindersterfte. Oorzaak hiervan is de slechte medische hulp. Marc werkt voor Artsen zonder Grenzen. Hij heeft ervoor gekozen om voor drie jaar naar Congo te gaan. Hij probeert daar wat te doen aan de slechte medische hulp. Marc denkt dat vermindering van de kindersterfte belangrijk is voor de economische ontwikkeling van Congo.
→ Noem twee andere factoren die de economische ontwikkeling van Congo kunnen stimuleren.
- 1p **28** In Congo wordt ongeveer drie keer zoveel uitgegeven aan terugbetaling van leningen als aan gezondheidszorg en onderwijs samen.
Marc vindt dat ieder mens, waar ook ter wereld, recht heeft op een menswaardig bestaan. Rijke landen moeten daarbij helpen waar ze maar kunnen, vindt hij. Terugbetalen van schulden vindt hij onzin. "Gewoon kwijtschelden", zegt hij. Zijn broer Mathijs vindt dat je ontwikkelingslanden niet zomaar geld moet geven of schulden kwijtschelden. "Op lange termijn help je een land daar niet mee", aldus Mathijs.
→ Geef een argument voor de mening van Mathijs.

Fietsen uit China

Bij de beantwoording van de vragen 29 tot en met 34 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 5, 6 en 7 in de bijlage.

Vincent Aandewiel is directeur van een fietsenfabriek in Nederland. Li Tan Ching is directeur van een fietsenfabriek in China. Beide fabrieken hebben als grootste afzetmarkt Europa.

Gebruik informatiebron 5.

- 2p **29** Bereken de verkoopprijs inclusief 19% btw van de fiets Welsnel. Schrijf je berekening op.

Gebruik informatiebron 5 én informatiebron 6.

1p **30** Vincent vindt de fietsen uit China wel erg goedkoop. Dat kan hem problemen opleveren. Vincent overweegt dan ook maatregelen te nemen. Hij denk erover de verkoopprijs te laten dalen door zijn winstopslag te veranderen. Hij wil een winstopslag waarbij hij:

- zoveel mogelijk winst heeft
- onder de verkoopprijs exclusief btw van Ching komt.

Welk winstpercentage moet Vincent kiezen?

- A** tussen de 0% en de 10%
- B** tussen de 10% en de 20%
- C** tussen de 20% en de 30%
- D** tussen de 30% en de 40%
- E** tussen de 40% en de 50%
- F** tussen de 50% en de 60%

1p **31** Vincent heeft er nog eens over nagedacht. Concurreren door de winstopslag te verlagen is lastig. Te veel verlagen van de verkoopprijs kan niet, want dan gaat hij failliet. Hij zoekt naar andere mogelijkheden om te concurreren met Ching.
→ Noem een andere mogelijkheid voor Vincent om te kunnen concurreren met Ching.

1p **32** Ching kan door de lage loonkosten goedkoper produceren dan Vincent. Wie heeft hier op korte termijn financieel voordeel van?

- A** de consumenten in Europa
- B** de fietsenfabrikanten in Europa
- C** de overheden in Europa
- D** de werknemers bij de fietsenfabrikanten in Europa

Gebruik informatiebron 7.

1p **33** Vincent leest in het artikel dat de Europese Unie maatregelen kan nemen als de Europese markt te veel concurrentie gaat krijgen.

→ Noem een andere maatregel dan in het artikel wordt genoemd om de Europese bedrijven te beschermen tegen concurrentie uit China.

1p **34** Vincent praat met zijn buurman over de verhoging van de invoerrechten. Vincent zegt dat het heffen van invoerrechten een positief effect heeft op de werkgelegenheid in Europa. Daardoor is er ook een positief effect voor consumenten. Zijn buurman is het daar niet mee eens en zegt dat consumenten juist nadeel ondervinden van de handelsbescherming.

→ Met wie ben jij het eens? Met Vincent of zijn buurman? Geef een argument bij je keuze.

Inkomstenbelasting

Bij de beantwoording van de vragen 35 tot en met 40 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 8 en 9 in de bijlage.

Hans van Nijmegen werkt bij een financieel adviesbureau. Zijn werkzaamheden bestaan vooral uit het invullen van aangiftebiljetten voor de inkomstenbelasting. Harry, Youp en Toon zijn drie vaste klanten van Hans.

Gebruik informatiebron 8.

- 2p **35** Hans heeft een huis met een WOZ-waarde van € 995.000.
→ Bereken het eigenwoningforfait van Hans. Schrijf je berekening op.

Gebruik informatiebron 9.

- 2p **36** Youp heeft een belastbaar inkomen van € 25.500.
→ Hoeveel bedraagt volgens het schijventarief de verschuldigde belasting voor Youp? Schrijf je berekening op.

- 1p **37** Toon vindt het maar raar dat je heffingskortingen krijgt op je belasting. Hans legt uit dat de overheid rekening probeert te houden met de persoonlijke omstandigheden van mensen. "Bovendien wil de overheid met de algemene heffingskorting de inkomensverschillen in verhouding minder groot maken." Toon betwijfelt of door de algemene heffingskorting de inkomensverschillen in verhouding minder groot worden.
Wie heeft er gelijk?
A Geen van beiden, want de algemene heffingskorting werkt niet nivellerend en niet denivellerend.
B Hans, de algemene heffingskorting werkt nivellerend.
C Toon, de algemene heffingskorting werkt denivellerend.

- 1p **38** Hans moet voor zichzelf ook uitrekenen of hij nog geld moet betalen of dat hij geld terugkrijgt van de fiscus. Hij heeft uitgerekend dat zijn te betalen belasting in totaal € 7.710 is. Op zijn jaaropgave ziet hij dat er al € 6.900 aan loonheffing op zijn loon is ingehouden.
→ Krijgt Hans geld terug van de belastingdienst? Of moet Hans bijbetalen? Schrijf je berekening op.

- 2p **39** Toon bedenkt zich ineens dat hij vergeten is zijn spaargeld op te geven, een bedrag van gemiddeld € 32.000. Hij belt Hans op om dit door te geven. De belastingdienst gaat bij bezittingen zoals spaargeld uit van een rendement (opbrengst) van 4%. Dat rendement wordt belast tegen een tarief van 30%. Zodoende wordt er 1,2% belasting over geheven. Van je bezittingen mag je € 18.000 aftrekken. Dit is een belastingvrije voet.
→ Hoeveel moet Toon nu nog extra aan de belastingdienst betalen? Schrijf je berekening op.

- 1p **40** Van alle klanten is Youp de enige die geen probleem heeft met het betalen van belasting.
“Dat doe ik met plezier, want de samenleving wordt er beter van”, zegt hij.
→ Geef een argument voor de mening van Youp.

Koopkrachtbehoud!

Bij de beantwoording van de vragen 41 tot en met 45 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

De vakbonden maken ieder jaar hun looneis bekend. Ze kijken bij deze looneis onder andere naar het inflatiecijfer. Of deze eis een jaar later inderdaad tot dezelfde loonstijging leidt, is natuurlijk nog maar de vraag.

Van de periode 2001 tot en met 2006 is het volgende overzicht gemaakt:

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
looneis	3,5%	3,5%	0%	1,25%	2%	?
inflatie	3,5%	3,4%	2,1%	1,2%	1,7%	2,5%

- 1p **41** Naast het inflatiecijfer kijken de vakbonden bijvoorbeeld ook naar de te verwachten reële economische groei.
→ Voor welk jaar in de periode 2001 tot en met 2005 verwachtten de vakbonden blijkbaar de laagste reële economische groei? Verklaar je antwoord.
- 1p **42** In 2001 was de inflatie erg hoog. Dit kwam onder meer door de steeds maar stijgende olieprijs in dat jaar. De prijs van brandstoffen steeg hierdoor sterk. Stijgende olieprijs kunnen inflatie veroorzaken, bijvoorbeeld door die prijsstijging door te berekenen in de brandstofprijzen. Maar dat is niet de enige reden waarom stijgende olieprijs tot inflatie leiden.
→ Geef op je antwoordblad aan welke woorden er in onderstaande zinnen bij (1) en (2) moeten worden ingevuld. Je kunt kiezen uit brutowinst, kostprijs, nettowinst, verkoopprijs.

Olie dient als grondstof voor veel producten, zoals plastic. Een stijgende olieprijs leidt tot een stijging van de ... (1) ... van veel producten. Als deze stijging wordt doorberekend in de ... (2) ... van die producten is er sprake van inflatie.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 1p **43** Door de hoge inflatie in 2001 gingen de loononderhandelingen voor 2002 erg moeizaam. “Te veel loonstijging veroorzaakt alleen maar meer inflatie, waardoor de lonen in het jaar daarna weer zullen stijgen!”, zeiden toen de werkgevers. Hoe wordt in de economie bovenstaand verschijnsel genoemd?
- A consumentenprijsindexcijfer
 - B koopkrachtverlies
 - C loon-prijsspiraal
 - D waardevermindering
- Gebruik het overzicht boven vraag 41.*
- 1p **44** Toen het verwachte inflatiecijfer van 2006 bekend was eiste de vakbond 1% koopkrachtverbetering naast de prijscompensatie. Wat was de looneis in 2006?
- A 1%
 - B 1,5%
 - C 2,5%
 - D 3,5%
- 1p **45** Vakbonden behartigen de belangen van hun leden. Een vakbond krijgt een brief waarin een vakbondslid schrijft dat de lonen meestal veel te weinig stijgen. Het vakbondslid wil fors hogere loonstijgingen. Het leven is al duur genoeg.
- Leg uit waarom fors hogere loonstijgingen tot werkloosheid kunnen leiden.